

Stor undersøgelse smadrer vikingemyter: De var hverken lyshårede eller skandinaviske

AF JEPPE KYHNE KNUDSEN | 16. SEPTEMBER 2020

<https://www.dr.dk/nyheder/viden/kroppen/stor-undersogelse-smadrer-vikingemyter-de-var-hverken-lyshaarede-eller>

Mange vikinger var mørkhårede, fordi de havde dna fra Sydeuropa og Asien.

Mange af myterne om vikingerne, som de ser ud i serien 'Vikings', opstod i 1800-tallet. Men de holder ikke, vise stor dna-undersøgelse. (© History Channel)

Du har måske set tv-serien Vikings, hvor de krigslystne vikinger er blonde, smukke og stærke. Eller filmene om krigsguden Thor, der som superhelt og en del af The Avengers, render rundt med lyse lokker og sparker røv.

Begge er eksempler på, at myten om vikingerne som blonde super-mennesker lever i bedste velgående i dag.

Men [ny forskning fra Københavns Universitet](#) viser, at den forestilling er langt fra sandheden.

Vikingerne havde nemlig mange flere gener fra Syd- og Østeuropa, end forskere hidtil har regnet med. Det betyder, at det nok var mere normalt at være mørkhåret end lyshåret i vikingetiden.

Resultaterne kommer ikke bag på Kasper H. Andersen, der er historiker på Moesgaard Museum og er ekspert i vikingernes etnicitet og identitet.

- Mange af myterne om vikingerne blev opfundet i 1800-tallet, da nationalismen opstod, og vi begyndte at forstå os selv som danskere. Der har det lyse hår måske passet godt ind. Men på baggrund af de historiske kilder, kan vi ikke sige noget sikkert om vikingernes hårfarve, siger han.

Vikinger var langt fra rene skandinaver

Det er den danske professor Eske Willerslev og hans hold af forskere på Københavns Universitet, der har stået i spidsen for at undersøge, hvor vikingerne egentlig stammer fra - og hvordan de så ud.

Holdet af forskere har indhentet prøver af vikingetids-knogler fra en lang række lande.

I alt 442 skeletter fra 12 forskellige lande har de fået prøver fra, og fra prøverne har de udtrukket dna og kortlagt generne.

Ud fra dna'et kan forskerne se, at vikingerne faktisk har ret mange gener tilfælles med sydeuropæere og østeuropæere.

- Vikinger var genetisk set ikke rene skandinaver. Fra jernalderens slutning og ind i vikingetiden kommer der en stor indvandring af dna fra Sydeuropa og Asien. Det betyder altså også, at det nok kun var de færreste af dem, der var lyshårede, siger Eske Willerslev.

Vi havde brug for vikingemyterne

At myterne om vikingerne opstod i Danmark i 1800-tallet, er ikke så underligt, fortæller Kasper H. Andersen.

De første to-tredjedele af århundredet var nemlig ikke særlig godt for Danmark.

© Scanpix

HVORNÅR LEVEDE VIKINGERNE?

Vikingetiden begyndte i år 793, da vikinger angreb klostret Lindisfarne i det nordlige England. I knap 300 år gjorde vikingerne livet surt for store dele af Europa, men i midten af 1000-tallet, holdt angrebene op, og man siger, at vikingetiden sluttede.

Der er flere forklaringer på, hvorfor vikingerne pludselig blev en magtfaktor i Europa. Vikingeskibene var en af forklaringerne. Med dem kunne de sejle tværs over Nordsøen og Atlanterhavet, for de havde lært at navigere på åbent hav.

En anden forklaring er, at efterspørgslen på varer fra Nordeuropa steg. Især pelsværk. Det førte til stigende handel, og en by som Ribe blev grundlagt på grund af varestrømmen.

Sidst men ikke mindst, var der ingen stærk magt syd for Danmark, der kunne true vikingerne. De havde derfor frit spil til at tage længere ud i Europa og plyndre, erobre og slå sig ned.

Kilde: [Den Store Danske](#)

Under Napoleonskrigene støttede vi franskmændene, som tabte krigen. Det fik englænderne til at bombe København og ødelægge vores flåde i 1807. I 1814 mistede vi Norge og gik statsbankerot. Og i 1864 tabte vi Slesvig, Holsten og store dele af Sønderjylland til tyskerne.

Danmark var skrumpet ind til et lilleputland - og det led selvfølelsen gevaldigt under. Vi havde derfor brug for at kigge tilbage i historien til en tid, vi kunne være stolte af.

Her kommer vikingetiden ind i billedet.

Historier om store, stærke og blonde vikinger, der sejlede ud og erobrede verden - og var noget helt særligt skandinavisk, blev populære.

Digteren Adam Oehlenschläger var meget optaget af vikingerne, [og det samme var forskeren J.J.A. Worsaae som opfandt udtrykket 'vikingetiden'](#).

Vikingerne skibsteknologi var noget af det, der gjorde dem i stand til at plyndre og erobre store dele af Europa. Skibene var hurtige og de kunne navigere på det åbne hav. De kunne derfor pludselig dukke op, plyndre og være væk igen, før de lokale kunne tilkalde forstærkninger. Det gik dog ikke altid godt. Forskerne var Københavns universitet har blandt andet analyseret DNA fra en vikingegrav i Estland, hvor tre vikingebrødre var begravet. (Foto: Werner Karrasch / Vikingeskibsmuseet © Scanpix)

‘Vikingetiden’ ER en ting

Lige siden J.J.A. Worsaae opfandt begrebet ‘vikingetiden’, har det været ivrigt debatteret blandt historikere og arkæologer, om perioden overhovedet fortjener sit eget navn.

[Nogle mener](#), at vikingetiden blot er slutningen af dansk jernalder - og at perioden hverken bragte nye teknologier eller samfundsstrukturer med sig.

Men ifølge Eske Willerslev kan de nye resultater være med stoppe den diskussion en gang for alle.

- Med den her undersøgelse slår vi fast, at vikingetiden var helt særlig. Vikingerne rejste meget længere, havde masser af sydeuropæiske gener og formentlig langt større kulturel udveksling med omverdenen end bondesamfundene på samme tid, siger han.

Den betragtning er Kasper H. Andersen enig i.

- Vikingetiden var en overgangsfase for Skandinavien. En unik periode hvor vi på flere måder, især maritimt, skilte os ud fra resten af Europa, siger han.

Norge og Sverige havde kun få vikinger

En anden udbredt fortælling om vikingetiden er, at vikingerne var ét skandinavisk folk, der holdt til i både Danmark, Norge og Sverige, og at vi tog på togt sammen.

Men de nye resultater viser, at danskerne, svenskerne og nordmændene faktisk ikke havde særlig megen kontakt dengang.

- Skandinavien var dårligt forbundet internt. Vi tog forskellige steder hen på togt. Danskere tog hovedsageligt til England, mens svenskerne tog til de baltiske lande og nordmændene til Island og Grønland, siger Eske Willerslev.

De nye resultater viser også, at Danmark var knudepunktet for vikingekulturen.

Faktisk var der slet ikke så mange vikinger i Norge og Sverige, som vi hidtil har troet.

© Wikimedia Commons

MANDEN DER OPFANDT ‘VIKINGETIDEN’

Ærkæolog og historiker Jacob Asmussen Worsaae (1821 - 1885) opfandt begrebet “vikingetiden” i en bog, der udkom i 1873.

Jacob Asmussen Worsaae steg hurtigt til tops i arkæologiens verden. Allerede som 23-årig modbeviste han en førende forskers teori om, at nogle mystiske mærker på en klippe i Sverige var runer. Det var blot naturlige ridser.

Som 26-årig blev han inspektør over Danmarks mindesmærker - og siden blev han både professor og direktør for "De Danske Kongers Kronologiske Samling på Rosenborg Slot", som blandt andet indeholder kronjuvelerne.

Selvom han punkterede en masse myter, skabte han også nogle nye. Blandt andet om vikingerne. Inspireret af Oehlenschläger og Grundtvig tolkede han vikingerne, som bærere af en særlig dansk og nordisk folkeånd, der havde levet i mere end 1.000 år.

Kilder: [Den Store Danske](#) og [Kristeligt Dagblad](#)

- Der var tre hovedsæder for vikingerne: Danmark, Øland og Åland. Resten af Skandinavien var den rådne banan dengang. Området var beboet af bønder, der ikke havde ændret sig særlig meget siden bondestenalderen, siger han og fortsætter:

- Det er nok ikke noget nordmændene bliver så glade for at høre. Men sådan ser det altså ud.

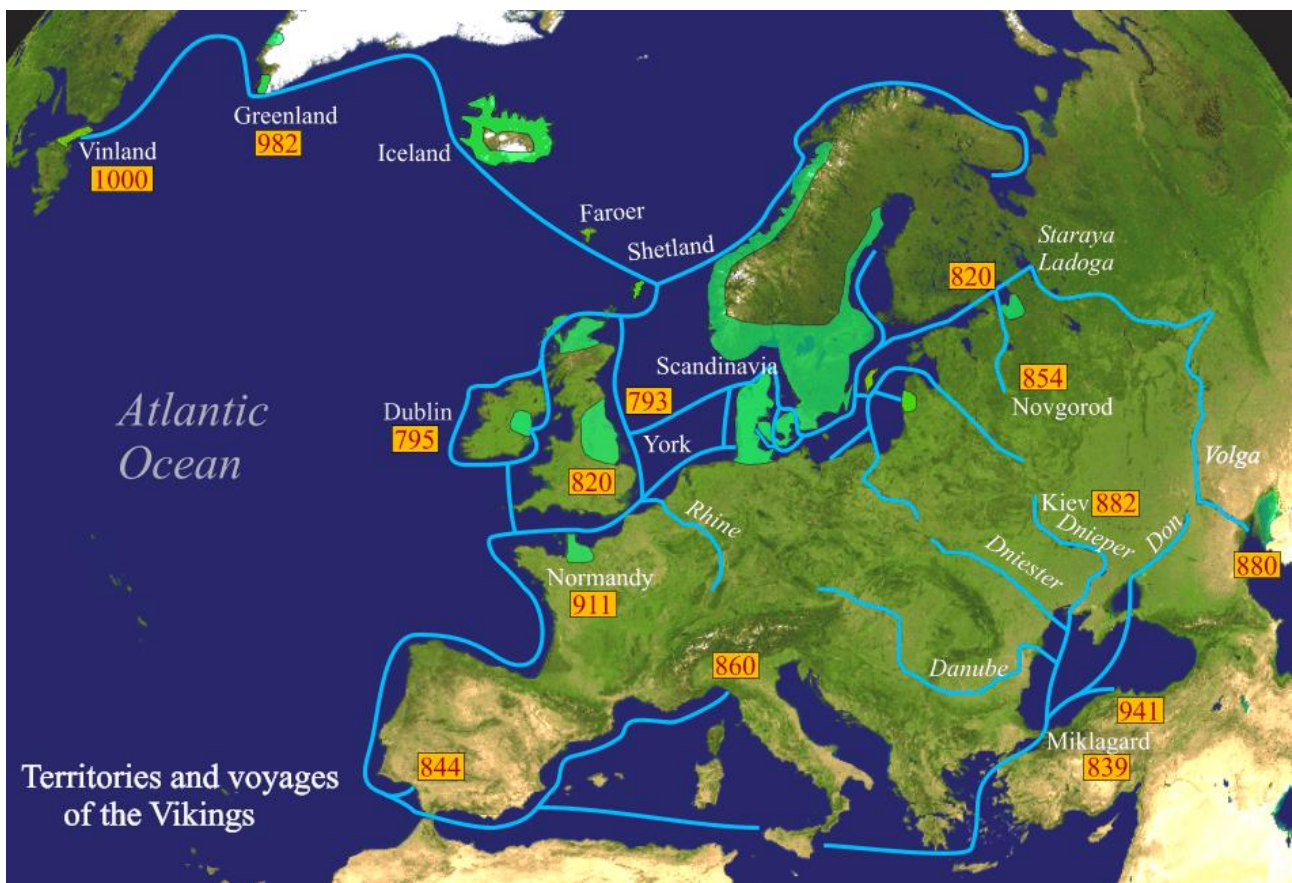
Bønder havde helt andre gener

I undersøgelserne har Eske Willerslev og hans kolleger både undersøgt generne på skeletter, som de ved stammer fra vikinger, og skeletter fra bønder, der levede dybt inde i landet i Norge og Sverige.

Dna'et afslører, at bøndernes gener stort set ikke havde forandret sig siden bondestenalderen.

- Bønderne i de norske og svenske skove havde næsten ikke haft kontakt med resten af Europa i tusindvis af år. Så hvis du rejste fra kystbyerne, hvor vikingerne boede og ind i landet i Sverige og Norge, ville du komme til en fuldstændig anden verden, siger Eske Willerslev.

Det var altså ikke alle i Skandinavien, der var vikinger.

Vikingerne kom vidt omkring på deres togter. De koloniserede Island og Grønland. De opdagede Nordamerika, og de plyndrede og hærgede i Spanien, Italien og helt nede i Sortehavet. De erobrede desuden store del af England.
(© Wikimedia Commons)

Skønhedsidealet var at være lyshåret

Men hvis vikingerne ikke var lyshårede og høje, hvorfor er mange danskere det så i dag?

Ifølge Eske Willerslev kan det skyldes, at skønhedsidealet dengang var at være blond - på trods af at det brune hår var mest normalt.

- Man har nok foretrukket lyshårede dengang. Man må forvente, at det har været en seksuel selektion. Der er ikke nogen praktisk forklaring på det, siger han fortsætter:

- For vikingerne er ikke en skandinavisk etnisk gruppe. Det er en kultur, som du kan konvertere til, ligesom du konverterer til Kristendom eller Islam i dag.

Et af skeletterne fra vikingetiden, som var begravet i en vikingegrav, viste sig også slet ikke at have nogle skandinaviske gener. Han identificerede sig nok bare som viking, forklarer Eske Willerslev.

- Det at være viking var en kultur, forskellige mennesker tog til sig. Uanset hvor du kom fra.

Det passer meget godt med, hvad vi ved fra de skriftlige kilder.

- Der er masser af eksempler på folk fra andre dele af Nordeuropa, eksempelvis angelsaksere og frankere (englændere og franskmænd, red.), der blev en del af vikingehæren. Vikingebegrebet var ikke kun bundet op på skandinaver. Det kunne betyde flere ting. Eksempelvis søkriger eller pirat, siger Kasper H. Andersen.